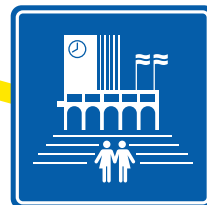

CASA JAARVERSLAG 2024

ARRA

de stad als publiek domein

CASA JAARVERSLAG 2024

In 1748 publiceerde de Italiaanse architect Giambattista Nolli (1701-1756) zijn befaamde plattegrond van Rome, waarop niet zozeer de bouwblokken en belangrijke bouwwerken, als wel alle straten, stegen, pleinen en openbare gebouwen als kerken en kapellen worden uitgelicht. Daarmee bood hij een nieuw perspectief en maakte inzichtelijk dat deze publieke ruimtes het web vormen dat de stad verbindt. 'Een stad is meer dan stenen, mensen maken de stad', wordt vaak gezegd verwijzend naar gebouwen als hardware en gebruikers als software. Als dat zo is dan is de publieke ruimte de interface, het platform van de stad. Dit is waar we verkeren in de dubbele betekenis van het woord; waar we van A naar B bewegen én verblijven. Het is ook waar we letterlijk en figuurlijk met elkaar botsen: bewoners en bezoekers, bubbels en belangen. Hier komen kortom alle actuele uitdagingen van de stad samen. Hoe kunnen we deze 'conflictruimte' inrichten om de opgaven van onze tijd het hoofd te bieden?

In 2024 presenteerde CASA – met Nolli als lichtend voorbeeld voor ogen – nieuwe perspectieven op de publieke ruimte(s) van de stad. Ons doel was te laten zien hoe deze anders zou kunnen functioneren. Daartoe organiseerden we onder het motto ARRA, 'Arnhem' in straattaal, een gevarieerde programmareeks, waarin we aan de hand van verschillende thema's de opgaven in de publieke ruimte in kaart brachten en voorstellen deden om de stad (nog) groener, gezonder en gastvrijer te maken. Naast de vertrouwde maandelijkse meet-ups, waarin inspirerende sprekers een onderwerp inleidden en we de vertaalslag naar de Arnhemse situatie maakten, organiseerden we wandelingen onder leiding van een (ervarings-)deskundige gids. Zo toetsten we de theorie aan de praktijk en leerden met andere ogen naar de stad te kijken. In het verlengde daarvan vroegen we verschillende bewoners om plekken te nomineren voor de Petprijs. Met deze prijs voor Arnhems beste en slechtste openbare ruimte, die in 2016 voor het eerst door ons werd georganiseerd, beoogden we de discussie over de kwaliteit daarvan onder een breed publiek te stimuleren.

Met deze programmareeks gaven we een vervolg aan die van 2022 (Heilige Huisjes) en 2023 (Meer Minder) waarin de woningbouwopgave centraal stond en in het verlengde daarvan de verdichting van de stad. Verdichting vormt nu ook weer de onderlegger. De openbare ruimte is immers de contramal van verdichting en wordt hierdoor extra intensief geprogrammeerd. 'Arra' vormt daarbij ons onderzoeksterrein maar de uitdagingen die hier spelen evenals de mogelijke (ontwerp)oplossingen daarvoor zijn

ook relevant voor vergelijkbare steden en gemeenten. Naast de bovengenoemde programmaonderdelen in het kader van het jaarthema trokken we op met de Dag en de Nacht van de Architectuur, Open Monumentendag Arnhem, Arnhem Klimaatbestendig, de Academie van Bouwkunst Arnhem en de Akademie van Kunsten, de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, het Nieuwe Instituut en Wageningen UR. Daarnaast organiseerden we natuurlijk de Heuvelinkprijs, een aantal excursies voor de CASA-sociëteit en een tweetal actualiteitenprogramma's, die – gelukkig toeval – beide naadloos aansloten op het jaarthema ARRA.

De openbare ruimte is van iedereen. Dat hebben we geweten. Qua publieksbereik was 2024 een bijzonder succesvol jaar met hoge aantallen bezoekers. Bovendien werd iedere meet-up in het kader van ARRA traditiegetrouw afgesloten door Jesse Laport, Arnhems stadsdichter én onze huisdichter. De video's van zijn poëtische samenvatting van de avonden werden online duizenden keren bekeken, evenals de video's van de verschillende Petprijs-nominaties. Zo zorgden we voor een inhoudelijke nabrander en wisten we een nog veel breder publiek te bereiken. Dit is helemaal in lijn met onze doelstelling om te inspireren, te activeren en interactie te stimuleren. De ideale publieke ruimte doet dit ook. Vervolgens speelt de gebruiker een essentiële rol. Die geeft daar niet altijd de gewenste invulling aan. Tijdens de afsluitende avond in december bood Jenny Doest, directeur van Rozet een eenvoudige maar doeltreffende oplossing hiervoor: 'we moeten elkaar gewoon weer gaan groeten op straat'.

Dit jaarprogramma werd mede mogelijk gemaakt door de gemeente Arnhem, het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en de (hoofd)sponsors van CASA. Onze dank gaat verder uit naar eenieder die hieraan een bijdrage heeft geleverd!

OVERZICHT PROGRAMMA

ARRA#1 DE STAD ALS PUBLIEK DOMEIN

DATUM: DINSDAG 23 JANUARI

DEELNEMERS: 133

IEWS: 3364

Op dinsdag 23 januari opende CASA onder grote publieke belangstelling het Architectuurjaar 2024. Architect Arna Mačkić (Studio L A) gaf een inspirerende introductie op het nieuwe jaarthema 'ARRA', Arnheems burgemeester Ahmed Marcouch was te gast om het nieuwe Architectuurjaar officieel te openen.

► Met regenboogvlaggen en een dito gekleurd zebrapad wil de gemeente Arnhem dolgraag uitdragen een gastvrije en inclusieve stad te zijn. Een fikse uitdaging, want Arnhem is ook een stad van tegenstellingen die hoog scoort op de verkeerde lijstjes. In de publieke ruimte komen wens en werkelijkheid samen; hier botsen de verschillende bubbels, bewoners en bezoekers. Hoe breng je mensen samen en zorg je ervoor dat iedereen zich in dit 'conflictgebied' welkom en veilig voelt? Als aftrap gaf de Bosnisch-Nederlandse architect Arna Mačkić (Studio L A) een inspirerende introductie aan de hand van voorbeelden uit haar praktijk, zoals Jump Mostar (2016), City to Dust voor de Biënnale Venetië (2020), het Geheugenbalkon in Groningen (2021) en de herdenkingsplek in Lelystad voor diverse gemeenschappen van veteranen tot LHBTQIA+. Al haar (architectonische) werk is gericht op het vormen van een meer gelijkwaardige samenleving waarbij ontmoeting en dialoog tussen mensen centraal staat. Arnheems burgemeester Ahmed Marcouch voorspelde dat, nu het hier door de klimaatcrisis warmer wordt, het leven net als in zijn geboorteland Marokko dus ook steeds meer op straat zal plaatsvinden. Dat vraagt meer onderlinge verdraagzaamheid. Vervolgens verrichtte Marcouch als eregast de officiële opening. Daarbij uitte hij de wens 'dat het komend jaar veel inspiratie en creativiteit mag brengen en dat – in navolging van Arna – de openbare ruimte veel humaner en menselijker mag zijn'.

[Bekijk hier de poëtische samenvatting van Jesse Laport](#)

WANDELWORKSHOP STAD ALS SAFE SPACE

DATUM: VRIJDAG 9 FEBRUARI

DEELNEMERS: 16

► Aansluitend op de opening vond op vrijdagmiddag 9 februari de eerste Wandelworkshop plaats. Onder het motto 'de stad als safe space' namen we met stadmaker Robin Atema de gastvrijheid en veiligheid van de binnenstad de maat. Want met regenboogvlaggen en een dito gekleurd zebrapad draagt Arnhem weliswaar uit een gastvrije en inclusieve stad te zijn, maar hoe inclusief is de inrichting van Arnheems huiskamer? Liggen er kansen voorbij de regenboogzebra?

ARRA#2 DE STAD ALS SHARED SPACE

DATUM: DONDERDAG 29 FEBRUARI

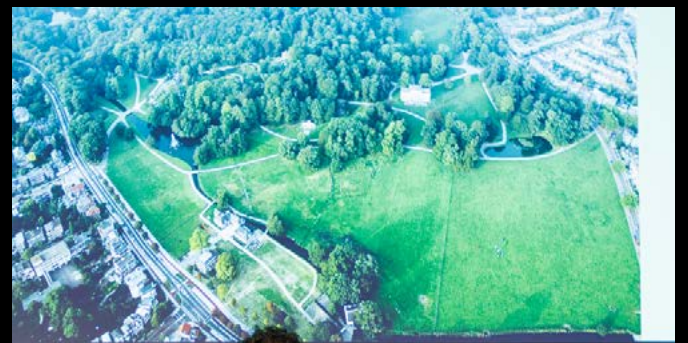
DEELNEMERS: 120

IEWS: 2189

Verkeer versus verkeren; op donderdag 29 februari organiseerde CASA in het kader van het jaarthema ARRA een meet-up over de stad als shared space met een wervend betoog van 'fietsprofessor' Marco te Brömmelstroet. Speciale gast was wethouder Nermina Kundić, die het nieuwe duurzame mobiliteitsplan (in wording) toelichtte.

► Nu met alle harde en zachte plannen de oplossing van de lokale wooncrisis aan de einder gloort, dient de volgende zich alweer aan in de vorm van de mobiliteitscrisis. Meer woningen betekent immers meer auto's en verkeersbewegingen. Kan de stad dat aan? Gelukkig heeft de auto – na decennialange dominantie – niet langer het primaat in Arnhem. Sterker nog: het huidige stadsbestuur geeft voetganger, fietser en het OV voorrang op de auto. Deze omkering van de verkeershiërarchie biedt buitengewone kansen voor een herinrichting van onze straten en pleinen zodat deze, naast het faciliteren van verschillende verkeersstromen, ook ruimte biedt aan andere functies. 'Fietsprofessor' Marco te Brömmelstroet, hoogleraar Urban Mobility Futures aan de Universiteit van Amsterdam, hield tijdens deze meet-up een wervend betoog voor een radicale herinrichting van de straat zodat deze niet alleen A en B, maar ook mensen met elkaar verbindt; van verkeer naar verkeren! Speciale gast was wethouder Mobiliteit Nermina Kundić, die het nieuwe duurzame mobiliteitsplan (in wording) toelichtte, waarmee een eerste stap richting verandering wordt

ingezet. Marjolein van den Broek, voorzitter van het Arnhems Platform voor Chronisch Zieken en Gehandicapten, deed tot slot de eerste twee nominaties voor de Petprijs: [Park Sonsbeek en De Markt](#) zijn volgens haar respectievelijk de beste en slechtste openbare ruimte van de stad.

[Bekijk hier de poëtische samenvatting van Jesse Laport](#)

WANDELWORKSHOP DE STAD ALS SHARED SPACE

DATUM: VRIJDAG 8 MAART

DEELNEMERS: 7

► Arnhem draait de verkeershiërarchie om, maar hoe voetgangersvriendelijk is onze stad eigenlijk? Om dat te testen organiseerde CASA op vrijdag 22 maart een wandelworkshop over wandelen! Aan de hand van stedenbouwkundige Annemieke Molster, auteur van het boek Loop!, doorkruisten we de centrumrand, waarbij de deelnemers zich moesten inleven in een personage zoals de gehaaste forens of de oudere met rollator. Dat leverde nieuwe perspectieven op.

IN DE BAN VAN DE RING

DATUM: DINSDAG 19 MAART

DEELNEMERS: 148

► Na de metamorfose van stadswal tot 'wandelingen' en de make-overs in de twintigste eeuw, gaan de Arnhemse Singels opnieuw op de schop om weer meer ruimte te bieden aan wonen én groen! Op dinsdag 19 maart presenteerde CASA een potpourri aan actuele projecten en ontwikkelingen op en rond 'de grootste Rotonde van Nederland' met 'mobiliteits-aanpakker' Alex Mulders over de herinrichting van het Willemsplein, de renovatie van de AKU-Fontein door architect Bastiaan Buurman (opZoom), de transformatie van de Nieuwe Post door landschapsarchitect David Kloet (Karres en Brands), de inbreiding tussen de Singel- en Rietgrachtstraat en een update over de ontwikkelingen rond het Coehoornpark door architect Peter Groot (H2A) en bijdragen daarin van landschapsarchitecten Harro de Jong (Buro Harro) en Daphne van der Wal (Le Far West). Rode draad in de avond was de verwevenheid van bebouwing, infrastructuur en groen. Tot slot speelden we een quiz over het heden en verleden van 'de speeltuin van de goden'.

RUIMTELIJKE ORDENING VAN NU IN DE GROENE METROPOOLREGIO

DATUM: WOENSDAG 3 APRIL

► De Akademie van Kunsten, CASA, de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, het Nieuwe Instituut en

Wageningen UR organiseerden op woensdag 3 april op initiatief van Riek Bakker samen een inspirerende bijeenkomst over de toekomst van onze regio. Deze staat voor een complexe puzzel van conflicterende belangen: landbouw versus ecologie, werken versus wonen, energie en watermanagement. Aan de hand van de presentaties van een drietal visies – NL2120 door Tim van Hattum (WUR), Welkom in de Toekomst! door Harriët Tiemens (Groene Metropoolregio) en Arnhem 2120 door Sanda Lenzholzer (WUR) – gingen bestuurders en wetenschappers met elkaar in gesprek onder leiding van moderator Ton Schulte (CASA). Het laatste woord was aan Riek Bakker.

ARRA#3 DE STAD ALS OASE

DATUM: DINSDAG 16 APRIL

DEELNEMERS: 140

VIEWS: 2077

Daags na het 125-jarig jubileum van Sonsbeek keken we op 16 april vooruit naar de toekomst van Arnhems monumentale groene openbare ruimtes. Inleider was Shahaf Strickmann van Strootman Landschapsarchitecten. Hoe zorgen we voor een duurzame balans tussen natuur, cultuur en recreatie in de 'achtertuin van Arnhem'?

► Arnhem is volgens de Atlas van Nederlandse Gemeenten met afstand de aantrekkelijkste stad in Nederland op het gebied van groen en blauw. Deze eerste plaats danken we aan de vele parken, maar deze gaan zo langzamerhand aan hun eigen succes ten onder. Met name Sonsbeek heeft onder zijn enorme populariteit te lijden. Daarnaast bedreigt klimaatverandering het park. Hoe zorgen we ervoor dat de 'achtertuin van Arnhem', die van grote cultuurhistorische waarde is én de habitat vormt voor veel van de 'andere Arnhemmers', toekomstbestendig wordt? Zijn de monumentale parken toe aan een nieuwe laag of moeten we ze niet gewoon met rust laten? Daags na het 125-jarig jubileum van Sonsbeek als stadspark keken we vooruit naar de toekomst van Arnhems monumentale groene openbare ruimtes. Inleider was Shahaf Strickmann van Strootman Landschapsarchitecten, die recent een visie voor Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem maakten. Daarna gingen we met Sanne Blok (Groen Arnhem), ondernemer en eventorganisator Kees Bouwhof (Buitenplaats Sonsbeek), boomexpert en 'bosman' Simon Klingen (Klingen Bomen), landschaps- en erfgoeddeskundige Renée Koning (Gelders Genootschap) en de zaal in gesprek over een duurzame balans tussen natuur, cultuur, rust en recreatie. Barbara Esseboom, voorzitter van het Comité Keti Koti en onderzoeker naar Arnhems slavenerfgoed, nomineerde [Park Zypendaal en de Honigkamp](#) in Presikhaaf als hot- en notspot voor de Petprijs.

[Bekijk hier de poëtische samenvatting van Jesse Laport](#)

WANDELWORKSHOP DE STAD ALS OASE

DATUM: DINSDAG 31 MEI

DEELNEMERS: 11

► Arnhem mag dan Parkstad heten, buiten de parken is nog een wereld te winnen. Welke kansen liggen er in de publieke ruimte om die te transformeren tot een aantrekkelijke habitat voor mens, dier en plant? Naar aanleiding van de meet-up op 16 april namen Willem de Feijter en Jerom Pierau van De Stadsboswachter ons op vrijdagmiddag 31 mei mee op safari in eigen stad en gingen we op zoek naar Sonsbeek buiten de perken... Het schaamgroen voorbij!

CASA REGIO-UPDATE IPKW*

DATUM: VRIJDAG 26 APRIL

DEELNEMERS: 24

► Niet alleen CASA vierde dit kalenderjaar zijn twintigjarig jubileum, zo ook Industriepark Kleefse Waard. De overname van het terrein en de gebouwen door ontwikkelaar en vastgoedbelegger Schipper Bosch op 21 juni 2003 vormde het startpunt van een nieuwe toekomst voor dit voormalig AKZO-terrein. In de afgelopen twee decennia heeft zich dat ontwikkeld tot een duurzame, toekomstgerichte cleantech-campus mét een buitengewoon oog voor het verleden. IPKW geldt als 'de nieuwe standaard voor bedrijventerreinen', maar is inmiddels alweer toe aan een nieuwe fase.

Op vrijdag 26 april brachten we een bezoek aan IPKW voor een update over de actuele en toekomstige ontwikkelingen in dit dynamische stukje stad! Bart Schoonderbeek, Mark Hiddink en Murk Wymenga leidden ons onder meer rond langs Gebouw AR, het Connectr Shared Office en Innovatielab in Gebouw KB, het Energy Demo Field, de HE-designstudio's en bedrijven als Platowood en Plantics.

* Exclusief voor leden van de CASA-sociëteit

ARRA#4 DE STAD ALS KABELBOOM

DATUM: DINSDAG 21 MEI

DEELNEMERS: 70

VIEWS: 2260

In aanloop naar de Arnhem Electricity Week (27-31 mei) organiseerde CASA op dinsdag 21 mei een meet-up over energie in de publieke ruimte met Rosalie Apituley. Hoe kunnen we de energie-infrastructuur zo vormgeven dat we ons bewuster worden van ons energiegebruik en ons straatbeeld er tegelijkertijd ook profijt van heeft?

► De inrichting van de openbare ruimte van onze stad wordt grotendeels bepaald door wat we niet zien: onder het trottoir ligt een wortelstelsel van kabels en leidingen verscholen. Deze ondergrondse infrastructuur beperkt niet alleen de mogelijkheden op het maaiveld – zoals bijvoorbeeld het planten van bomen en struiken – maar manifesteert zich ook bovengronds, veelal in de vorm van non-descripte trafohuisjes en kabelkasten. Door de huidige energietransitie en de toename van ons elektriciteitsgebruik worden dat er steeds meer; de wildgroei aan laadpalen is tekenend. Kunnen we deze bovengrondse energie-infrastructuur zo vormgeven dat ons straatbeeld erop vooruitgaat en misschien meer doet dan alleen onze energieconsumptie faciliteren? Tijdens de meet-up De Stad als Kabelboom, keken we met kunstenaar-vormgever Rosalie Apituley hoe de energie-infrastructuur anders vorm te geven. Vervolgens maakten we de verbinding naar Arnhem met KRAFT architecten, Riëlle Schoeman (vanuit O.P.A verantwoordelijk voor het grafisch pimpen van elektriciteitshuisjes in de binnenstad) en lichtontwerper Iris Dijkstra van Atelier LEK, die verschillende Arnhemse iconen in de spotlights heeft gezet, waaronder de recent gerenoveerde Blauwe Golven. Over iconen gesproken: Arnhem heeft met de bovengrondse leidingen voor de trolley een lichtend voorbeeld in huis. Tot slot nomineerde Riëlle Schoeman [de Blauwe Golven en de Janslangstraat](#) als hot- en notspot voor de Petrijns.

[Bekijk hier de poëtische samenvatting van Jesse Laport](#)

HEUVELINKPRIJS 2024

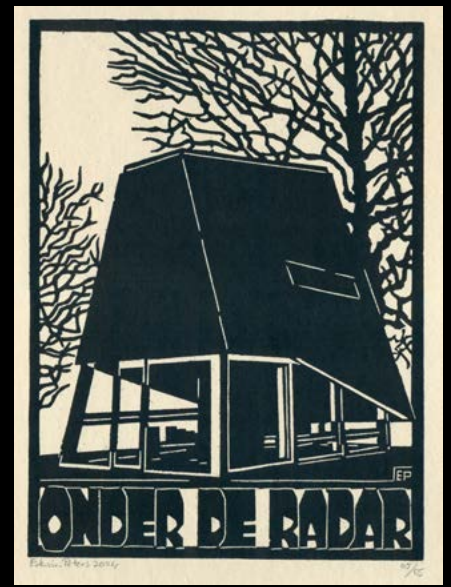
DATUM UITREIKING: DONDERDAG 6 JUNI

DEELNEMERS: 325

VIEWS: 5116

Tijdens de Nacht van de Architectuur zijn de winnaars bekend gemaakt van de Heuvelinkprijs, de tweejaarlijkse Arnhemse architectuurprijs voor de beste nieuwbouw. Onder de Radar, een van de follies op Buitenplaats Koningsweg, is de vakjurywinnaar, het Prisma College won met 481 van de 1632 stemmen de publieksprijs.

► CASA organiseert jaarlijks een architectuurprijs om bijzondere projecten in Arnhem landelijk en lokaal onder de aandacht te brengen: in de oneven jaren is dit de Willem Diehlprijs voor restauratie, renovatie, transformatie en herbestemming, in de even jaren de Heuvelinkprijs voor de beste nieuwbouw. Deze is in de jaren negentig door de gemeente Arnhem en dagblad de Gelderlander in het leven geroepen om lokale architectuur alsook de interesse daarvoor te stimuleren. Vandaar dat de Heuvelinkprijs, die sinds 2008 wordt georganiseerd door CASA, bestaat uit een vakjury- en een publieksprijs. Voor deze dertiende editie konden projecten worden voorgedragen die zijn opgeleverd in 2022-2023. De vakjury, bestaande uit tuin- en landschapsarchitect Joost Emmerik (EMMERIK

garden design & research), architect Richelle de Jong (DP6 architectuurstudio) en architect-stedenbouwkundige Violette Schönberger (FALSEWORK), heeft uit zestien nominaties een shortlist van vijf geselecteerd. Op 19 april zijn deze vijf projecten bezocht en aansluitend beoordeeld. Van 21 mei tot en met 5 juni kon er worden gestemd voor de publieksprijs. Beide winnaars werden op donderdag 6 juni bekend gemaakt tijdens de Nacht van de Architectuur. Onder de Radar, ontworpen door Sander van Schaik i.s.m. Robert-Jan de Kort in opdracht van Joris Bak en Astrid Bergman, was de winnaar. De jury is erg onder de indruk van dit toverdoosje, dat klopt van het eerste concept tot het laatste detail. Prisma College, ontworpen door Wiersema Architecten in opdracht van De Onderwijsspecialisten, won met 481 van de 1632 stemmen de publieksprijs.

[Lees hier het volledige juryrapport](#)
[Bekijk hier de video van de finalisten](#)

ARRA#5 DE STAD ALS SPEELTUIN

DATUM: DINSDAG 11 JUNI
 DEELNEMERS: 68
 VIEWS: 2728

CASA organiseerde op dinsdag 11 juni in het kader van het jaarthema ARRA een meet-up over De Stad als Speeltuin. Hoofdspreker was Elger Blitz, van Carve, specialist in het ontwerpen van speelomgevingen. Deze avond was tevens de aftrap van de Dag van de Architectuur Arnhem die in het teken stond van het thema 'Buiten – Ruimte'.

► Volgens de Duitse filosoof Peter Sloterdijk is de moderne mens geëvolueerd tot 'Homolulu', de Homo Ludens Luxurius die genoeg geld en vrije tijd over heeft voor vertier, sport en spel. De stad is de biotoop van deze nieuwe soort. Hoe kunnen we de publieke ruimte zo inrichten dat sport, spel, vertier en plezier hier worden gestimuleerd? Deze vraag stond op 11 juni centraal tijdens de meet-up 'De Stad als Speeltuin'. Hoofdspreker was Elger Blitz, voormalig skater en directeur-oprichter van het multidisciplinaire bureau Carve, dat gespecialiseerd is in het ontwerpen van speelomgevingen in de openbare ruimte, die activiteit stimuleren en uitnodigen om (samen) nieuwe ervaringen op te doen. Hij projecteerde zijn ontwerpstrategie op de stad als geheel. Vervolgens gingen we in gesprek met architect Arjenne van Berkum (FARO Architecten) over het sportlandschap in het toekomstige Olympuskwartier in Arnhem Zuid en met stadmaker Bart Lucassen over potentiële speelplekken in de binnenstad. Lucassen nomineerde ook een hotspot en notspot voor de Pet-prijs; respectievelijk [de Stadsblokkenwerf en de Van Muijwijkstraet](#). Deze laatstgenoemde was opmerkelijk aangezien de Van Muijwijkstraat – in 2018 verkozen tot Arnhems slechtste openbare ruimte – recent een groene herinrichting kreeg. De straat is daardoor

volgens Lucassen weliswaar verbeterd maar nog geen verblijfsplek; verkeer wint het hier van het verkeren, laat staan dat er ruimte is om te spelen...

[Bekijk hier de poëtische samenvatting van Jesse Laport](#)

WANDELWORKSHOP DE STAD ALS SKATEPARADIJS

CASA X DVA ARNHEM
 DATUM: ZATERDAG 15 JUNI
 DEELNEMERS: 20

► Van 12 t/m 15 juni vond de Dag van de Architectuur in Arnhem plaats. Het thema 'Buiten – Ruimte' sloot naadloos aan op ons jaarthema ARRA. Daarom organiseerde CASA, in vervolg op de meet-up van 12 juni, met de lokale organisatie van de Dag een tweetal wandelingen waarin we onder leiding van Yannick Wijgman van Public Skate-shop op zoek gingen naar Arnhems Skateparadijs. Wat een zitbankje is voor de een, is voor de ander dé plek om tricks te doen...

ARNHEM GROENSTE, COOLSTE BINNENSTAD

CASA X AKB
 DATUM: DONDERDAG 20 JUNI
 DEELNEMERS: 111

► Arnhems stadshart staat voor een extreme green make-over! De binnenstad verandert momenteel zienderogen van shoppingcentrum naar een mix van wonen, werken en cultuur, waar verblijven en ontmoeten centraal staan. Bovendien moet dit versteende stuk stad meer weerbaar worden voor de gevolgen van klimaatverandering. Daarom heeft de gemeente Arnhem plannen in de maak om hier radicaal te vergroenen; straten en stegen vormen straks een netwerk van koele routes, pleinen transformeren tot (tijdelijke) schaduwplekken, gevels zijn groen begroeid, er worden (semi)publieke stadshoven en 'verborgen tuinen' aangelegd en rond het Stadstheater ligt straks een heuse stadsoase. Op donderdagavond 20 juni boden Arnhem Klimaatbestendig en CASA deze plannen het podium. Els van Looy en Tomy Hoedelmans van het Belgische bureau Omgeving Landscape Architecture | Urbanism presenteerden de visie op de openbare ruimte, die zij in opdracht van de gemeente Arnhem hebben gemaakt. Ze vertelden hierbij meer over de vergroening, het koele netwerk en de toolbox die zij hiervoor hebben opgesteld. Vervolgens lichtten Astrid Kepers en Eva Radionova, beiden van de gemeente Arnhem, het ontwerp voor de Stadsoase bij het Stadstheater toe, dat de eerste concrete invulling vormt van de voorgenomen visie: de groenste, coolste binnenstad ligt in het verschiet!

CASA-DAGEXCURSIE GRONINGEN*

DATUM: VRIJDAG 21 JUNI

DEELNEMERS: 16

► Er gaat niets boven Groningen! Op architectuurgebied is dit althans zonder meer waar; de stad staat wereldwijd in de belangstelling omdat “Groningen zich tot voorloper in stadsarchitectuur heeft ontwikkeld”. Publieke gebouwen als het iconische Forum en de Kunstwerf (winnaar van de prestigieuze Abe Bonnemapijs 2023) stelen de show, maar minstens zo belangrijk is de (her)inrichting van de openbare ruimte. Dat was – gezien het huidige jaarthema – de reden om naar het hoge noorden af te reizen. Wat maakt Groningen zo succesvol en wat kunnen wij daarvan leren? Peter Michiel Schaap, directeur van Groninger architectuurcentrum Platform GRAS, leidde ons in hoog tempo rond langs meer en minder bekende hoogtepunten, waaronder het Geheugenbalkon van Studio LA – dat door Arna Mačkić tijdens de Opening van het Architectuurjaar al als voorbeeld was aangehaald – en de Kunstwerf van Ard de Vries en Donna Millegen-Bielke, die later dit project op het CASA-podium zou presenteren tijdens de afsluiting van het jaar(thema).

*exclusief voor leden van de CASA-sociëteit

OVER GRENZEN

CASA X SCI

DATUM: DINSDAG 20 JUNI

DEELNEMERS: 34

VIEWS: 2435

In opdracht van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie (SCI) organiseerde CASA op dinsdag 25 juni een publieke bijeenkomst om te informeren over de Open Oproep ‘Over Grenzen’ van het SCI en te inspireren over de mogelijke invulling daarvan. Met deze Open Oproep nodigde het Stimuleringsfonds (ruimtelijk) ontwerpers uit om ontwerpend onderzoek te doen naar urgente opgaven en uitdagingen in de Nederlandse grensgebieden. Na een korte introductie van Jolijn Valk (SCI) doken we samen de inhoud in. Hoofdspreker Joep Koenders (KRAFT architecten) belichtte het thema vanuit verschillende invalshoeken – historisch en actueel, theoretisch en praktisch. Daarna gingen we met enkele gasten en het publiek in gesprek. Welke (ruimtelijke) opgaven spelen nu en in de nabije toekomst in onze grensregio? Welke harde en zachte grenzen lopen hier en hoe gaan we hiermee om? Welke kansen liggen voor het oprapen? Zijn de mogelijkheden begrensd of grenzeloos? Het laatste woord was aan Jesse Laport, CASA’s huisdichter en Dichter des Gelderlands.

OPENING OPEN MONUMENTENDAG

CASA X OMD

DATUM: VRIJDAG 13 SEPTEMBER

DEELNEMERS: 135

CASA en het lokale comité van Open Monumentendag organiseerden op vrijdag 13 september de Grande Opening van Arnhems Open Monumentendag op Industriepark Kleefse Waard.

► Traditiegetrouw vond in het tweede weekend van september Open Monumentendag plaats dat dit jaar in het teken stond van ‘Routes, Netwerken en Verbindingen’. Op vrijdag 13 september organiseerden CASA en het lokale comité van Open Monumentendag Arnhem – eveneens traditiegetrouw – samen de Grande Opening, dit keer echter op een buitengewoon bijzondere locatie: we waren te gast op Industriepark Kleefse Waard. Aansluitend op 80 jaar Slag om Arnhem nam stedenbouwkundige, architectuurhistoricus en Arnhemkenner Wim Lavooij ons aan de hand van het boek De Weg van de Wederopbouw mee langs de meer en minder monumentale Wederopbouwarchitectuur in onze regio tijdens en na de oorlog. Vervolgens doken we met René van der Velde in het geheime netwerk van PTT-bunkers uit de Koude Oorlog. Tot slot speelden we een CASA-quiz over verleden, heden en toekomst van Industriepark Kleefse Waard als opmaat naar de lancering van het nieuwste deel (39) van de Arnhemse Monumentenreeks publicatie De Kleefse Waard. Industriepark op historische grond in Arnhem. Het eerste exemplaar van deze publicatie werd uitgereikt aan wethouder Bob Roelofs, die daarna Arnhems Open Monumentendag opende.

ARRA#6 DE STAD ALS MUSEUM

DATUM: DINSDAG 17 SEPTEMBER

DEELNEMERS: 96

VIEWS: 1698

CASA organiseerde op dinsdag 17 september in het kader van het jaarthema ARRA een meet-up over kunst in de openbare ruimte met beeldend kunstenaar Hans van Houwelingen. Wat is de rol, houdbaarheid en betekenis van deze publieke werken?

► Kunst in de publieke ruimte geeft identiteit aan plekken en genereert collectiviteit en creativiteit. Het Feestaardvarken van Florentijn Hofman, dat van een verlopen stuk stad een hotspot maakte, is hier het lokale schoolvoorbeeld van. Kunst kan echter – zeker in de publieke ruimte – ook het tegenovergestelde tot gevolg hebben, zie het controversiële borstbeeld van generaal Van Heutsz aan de Velperweg. Ook aan de recente restauratie van de Blauwe Golven, Neerlands grootste binnenstedelijke omgevingskunstwerk, ging veel (politieke) discussie vooraf. Tegenstanders zagen de (toen nog) Grauwe Gol-

ven liever getransformeerd in groen, voorstanders van behoud wezen op de unieke betekenis van dit werk van Peter Struycken voor de kunst(geschiedenis) en Arnhem. De betekenis – of het gebrek daaraan – en de rol van kunst in de publieke ruimte stonden centraal tijdens deze meet-up. Hoofdspreker was beeldend kunstenaar Hans van Houwelingen, die naam heeft gemaakt met interventies in de openbare ruimte en publieke werken zoals de Zuil van Lely in Lelystad en de Update van het Lorentzmonument in Arnheems Sonsbeekpark in het kader van Sonsbeek 2008. Van Houwelingen ging aan de hand van voorbeelden uit zijn oeuvre in op kunst als drager van het collectieve geheugen en hield een pleidooi voor het behoud van werken die geen stem hebben. Streetartist Erik Snelder nomineerde tot slot [Park Westerveld en het Olympersterrein](#) als hot- en notspot voor de Petprijs.

[Bekijk hier de poëtische samenvatting van Jesse Laport](#)

WANDELWORKSHOP DE STAD ALS STREET GALLERY

DATUM: VRIJDAG 27 SEPTEMBER
DEELNEMERS: 13

► Graffiti, kunst of vandalisme? Op vrijdagmiddag 27 september organiseerde CASA naar aanleiding van De Stad als Museum een wandelworkshop met Vincent William. Hij was in de afgelopen jaren actief als street artist, docent urban arts en als cultuurmakelaar van de Arnhemse wijk Malburgen. Sinds maart dit jaar heeft hij er een nieuwe functie bij als de eerste ‘straatcurator’ van Arnhem. Vincent leidde ons langs murals & tags in de Arnhemse binnenstad en leerde ons daarbij street-artists en -mores te (her)kennen.

WANDELWORKSHOP RIJKERSWOERD

DATUM: VRIJDAG 11 OKTOBER
DEELNEMERS: 23

► Voorafgaand aan de meet-up De Stad als Collectief Domein op 29 oktober namen we op vrijdagmiddag 11 oktober de trolleybus naar Rijkerswoerd voor een wandelworkshop onder leiding van architect-stedenbouwkundige Peter Koelewijn en voormalig wijkmanager Chris Zeevenhooven. Toen deze wijk zo’n dertig, veertig jaar geleden werd gebouwd waren er grote ambities op het gebied van de openbare ruimte. Hoe staat het nu met de kwaliteit daarvan? Welke ambities hebben de tand des tijds doorstaan en welke aanpassingen hebben tussentijds plaatsgevonden? Waar liggen verbeterpunten en is de betrokkenheid van de bewoners zichtbaar? Tijdens de wandeling brachten we dit alles letterlijk en figuurlijk ‘in beeld’. Deze wandelworkshop sloot niet alleen aan bij ARRA maar vormde ook een opmaat naar de wijkwandelingen in het kader van het jaarthema 2025 In Suburbia.

ARRA#7 DE STAD ALS COLLECTIEF DOMEIN

DATUM: DINSDAG 29 OKTOBER
DEELNEMERS: 103
VIEWS: 1416

Op dinsdag 29 oktober organiseerde CASA in het kader van het jaarthema ARRA een meet-up over publiek versus privé en de verschillende tinten grijs daartussen. Centraal hierin stond de vraag hoe collectief eigenaarschap van de openbare ruimte te stimuleren (en wat zijn de voor- en nadelen daarvan)?

► Je eigen stoepje schoonvegen heeft tegenwoordig een negatieve bijmaak, maar vroeger stond ons land er alom bekend. In positieve zin welteverstaan. Bezoekers verwonderden zich over de propere Nederlanders die zorg droegen voor de gemeenschappelijke buitenruimte rond hun eigen woning. Zou dit niet weer meer de norm moeten worden? Want de openbare ruimte is van iedereen, maar daarmee ook van niemand. Hoe stimuleren we collectief eigenaarschap en daarmee verantwoordelijkheid vanuit gedeeld (eigen)belang? Waar gaat het goed en waar goed mis in de stad? Inleiders waren architect Hiddo de Boer en Irene Edzes van het Amersfoortse architectuurcentrum FASaDE, die recent een digitale kaart hebben ontwikkeld waarin ze de (semi)publieke ruimte(n) in de stad Amersfoort uitlichtten. Daarbij kwamen tal van inzichten en discussiepunten naar voren. Hoe publiek is de koffieautomaat bij Albert Heijn? In hoeverre is iets openbaar als het beperkt toegankelijk is? Na deze inspirerende inleiding zoomden we in op de lokale situatie. We keken met Jolanda van Looij (Buurtgroenbedrijf) naar grijze zones zoals de semipublieke binnentuinen in het Spijkerkwartier en met Harro de Jong (Buro Harro) naar de buitenruimten van Buitenplaats Koningsweg en Landgoed Klingelbeek, waar bewoners het doen met gemeenschappelijk groen. Verder nomineerde Mike Hoose (Heel Arnhem Schoon) twee nieuwe Pet-plekken: [de Akkerwindestraat en de parkeerplaats bij Winkelcentrum Presikhaaf](#).

[Bekijk hier de poëtische samenvatting van Jesse Laport](#)

REGIO-UPDATE RHEDEN*

DATUM: VRIJDAG 8 NOVEMBER
DEELNEMERS: 28

► Als tegenhanger van de regio-update naar Oosterbeek van vorig najaar brachten we op vrijdagmiddag 8 november een bezoek aan onze buurgemeente Rheden, die zich van Velp naar Dieren uitstrekt langs Veluwezoom en IJsselvallei. Deze lommerrijke landschappelijke ligging maakt het al eeuwen tot een geliefde woonplaats; Rhederood, Middachten en Biljoen zijn hier nog altijd getuigen van. Inmiddels bestaat de ‘happy few’ van toen uit velen en dat worden er nog meer. Op en rond het terrein van het

Rijnstate-ziekenhuis in Velp verrijst in de nabije toekomst het IJssel District; een nieuwe, duurzame en inclusieve woonwijk met een stedelijk karakter, voorzieningen en vooral veel groen! Na een uitgebreide toelichting op deze plannen gingen we met de bus via industrieterrein Havenland en Park de Laak in het dorp Rheden naar de (toen) nog net niet opgeleverde nieuwbouw van het Gemeentehuis in De Steeg, waar alle ambities van Rheden samenkomen in een fraai ontwerp van DP6. Architect Richelle de Jong en burgemeester Carol van Eert ontvingen ons voor een rondleiding.

*Exclusief voor leden van de CASA-sociëteit

VRIJMIBOUWKUNST

CASA X ARTEZ

DATUM: DONDERDAG 22 NOVEMBER

DEELNEMERS: 65 STUDENTEN

► Onder het motto VrijMiBouwkunst hebben de Academie van Bouwkunst Arnhem en CASA de handen ineengeslagen! Doel van deze nieuwe reeks bijeenkomsten is om te inspireren. Centraal staat telkens de vraag: hoe je je als architect op basis van je persoonlijke overtuiging positioneert in het vak. Op vrijdagmiddag 22 november vond de aftrap plaats met Floris Schiferli van Superuse Studios, dat naam maakte met Villa Welpeloo in Enschede en de Blade Made Speeltuinen in Rotterdam waarvoor een vijftal afgedankte windmolens een nieuw leven kregen. Na een korte, energieke presentatie over zijn drijfveren, inspiratiebronnen, carrièreontwikkeling en enkele meer of minder geslaagde voorbeelden uit zijn praktijk ging Floris in gesprek met de aanwezigen studenten en bezoekers. Aansluitend was er natuurlijk een vrijmibo om verder na te praten én het weekend in te luiden...

WANDELWORKSHOP DE STAD ALS KERSTBOOM

DATUM: DONDERDAG 12 DECEMBER

DEELNEMERS: 15

► Licht in de donkere dagen voor Kerst! Nog aansluitend op de ARRA meet-up van mei – De Stad als Kabelboom – vond op donderdagavond 12 december de laatste wandelworkshop van dit jaar(thema) plaats: De Stad als Kerstboom. Lichtontwerper Iris Dijkstra van Atelier LEK, die onder meer het Stationsplein, de Korenmarkt, de Koepelkerk op het Jansplein, Musis Sacrum en recent de Blauwe Golven in de spotlights zette, nam ons mee langs de verlichting in de Arnhemse binnenstad.

ARRA#8 DE STAD ALS PUBLIEK GEBOUW

DATUM: DINSDAG 17 DECEMBER

DEELNEMERS: 92

IEWS: 1572

Als afsluiting van het jaarthema ARRA organiseerde CASA op dinsdag 17 december een meet-up over de wisselwerking tussen architectuur en openbare ruimte met Donna van Milligen Bielke. Tijdens deze avond werden ook de winnaars van de Petprijs bekend gemaakt, de prijs voor Arnhems beste en slechtste openbare ruimte.

► Met zijn befaamde plattegrond van Rome zette Giambattista Nolli in plaats van de gebouwen de publieke buiten- en binnenruimtes letterlijk en figuurlijk op de kaart. Dat leverde een omgekeerd contrast op. De werkelijkheid is echter niet zwart-wit; de kwaliteit en het gebruik van de publieke ruimte wordt grotendeels bepaald door de bebouwing eromheen en de functies die achter de gevelwanden schuilgaan. Openbare ruimte en gebouwen kunnen niet zonder elkaar. Tijdens deze afsluitende meet-up gingen we in op de wisselwerking met architect en stedenbouwkundige Donna van Milligen Bielke die, met Nolli als inspiratiebron, een eigen visie heeft ontwikkeld: 'architectonische stedenbouw'. Zij nam ons tijdens haar presentatie hierin mee; van het Cabinet of Curiosities, waarmee zij in 2014 de Prix de Rome won, tot het recent gerealiseerde en eveneens gelauwerde project De Kunstwerf in Groningen. Speciale gast was Jenny Doest, directeur van Arnhems eigen palazzo publico Rozet, dat als verlengstuk van de openbare ruimte is ontworpen en afgelopen jaar zijn tiende verjaardag vierde. Wethouder Bob Roelofs nam tot slot als grande finale van dit jaar en jaarthema de Petprijs in ontvangst: winnaars van deze tweede editie zijn de Stadsblokkenwerf als beste publieke ruimte, het Olympusterrein bij de Rijnhal is verkozen tot slechtste. Na afloop van de uitreiking kregen alle deelnemers een (verwijderbare) sticker ofwel een gouden plak om naar eigen inzicht plekken tot hot- of notspot te kronen, mede in de hoop dat het jaarthema ARRA nog lang blijft plakken!

[Bekijk hier de poëtische samenvatting van Jesse Laport](#)

OVER CASA

PROFIEL & VISIE

Arnhem is een prachtige stad met een buitengewone mix van 'rood', 'groen' en 'blauw'. Maar een stad is nooit af. Dat biedt ruimte voor nieuwe ontwikkelingen en verbeteringen. CASA, Centrum voor Architectuur en Stedenbouw Arnhem, gelooft in ruimtelijk ontwerp als tool om de stad toekomst-klaar te maken. Daarom organiseren wij op geheel eigen wijze een publiek programma over architectuur, stedenbouw en landschap. Dat doen we voor iedereen die positief wil bijdragen aan de ontwikkeling van onze stad en zijn omgeving.

CASA is eind 2003 ontstaan vanuit het lokale architectuurcafé en sindsdien uitgegroeid tot hét platform voor Arnhems stedelijke en landschappelijke ontwikkeling. Een opbouwend-kritische houding en *design thinking* op het gebied van architectuur, stedenbouw, openbare ruimte en landschapsarchitectuur vormen hierbij het uitgangspunt. CASA is onder het motto '*Think Global, Act Local*' aanjager van urgente thema's, die worden vertaald in een publiek programma dat primair gericht is op Arnhem en zijn omgeving. Deze regionale focus is zonder meer onze kracht; uiteenlopende doel- en bloedgroepen van ontwerpers en ontwikkelaars, bestuurders en bewoners ontmoeten elkaar hier. Verbinding op inhoud is onze de grondtoon. Daarmee hebben we een unieke positie verworven; het publieke gesprek over de ruimtelijke ontwikkeling van stad wordt bij ons gevoerd. Zodoende zijn we al jaren van invloed op het denken over de stad en het ruimtelijk beleid van Arnhem en omgeving. De thema's die door ons worden geagendeerd zijn echter ook van betekenis voor andere steden en architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur in het algemeen.

ORGANISATIE

CASA bestaat uit een compact projectbureau dat verantwoordelijk is voor de organisatie van het programma. De inhoudelijke koers wordt vormgegeven door de programmaraad, die bestaat uit een tiental ruimtelijk ontwerpers en verwante professionals. Daarnaast bestaan we uit een stichtingsbestuur en een Raad van Advies met daarin vertegenwoordigers van de hoofdsponsors, de lokaal actieve woningbouwcorporaties, onderwijs- en culturele instellingen.

CASA wordt financieel ondersteund door de Gemeente Arnhem en veel partijen en ontwerpers die in de regio Arnhem actief zijn op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling. Zij zijn automatisch lid van het professionele netwerk, de CASA-sociëteit, een mix van mensen uit de creatieve industrie, de regionale bouwkolom, onderwijs, cultuur, amb-

tenarij en politiek. We hebben de ambitie om dit netwerk nog verder uit te breiden.

GOOD GOVERNANCE

CASA onderschrijft de Fair Practice Code en sluit met betrekking tot salariëring aan bij de CAO-kunsteducatie. Het bestuur en de Raad van Advies is onbezoldigd net als de leden van de programmaraad. Wel zijn zij allen automatisch lid van de CASA-sociëteit. Daarnaast werken we met een vast team van ZZP'ers, die een eerlijke vergoeding ontvangen voor hun bijdrage. Het barpersoneel en de boekhouder werken via payroll, met arbeidsvoorwaarden volgens de ABU cao. Ook zij worden gezien en behandeld als waardevolle teamleden die CASA mede tot een gezonde en succesvolle organisatie maken. Er valt echter nog een wereld te winnen: we zijn ons ervan bewust dat de architectuurwereld geen afspiegeling van de samenleving is. Daarom streven we binnen de eigen organisatie en de programmering naar een goede balans op het gebied van inclusie en diversiteit. Iedereen is welkom, de inhoud staat centraal. We hebben de missie zoveel mogelijk mensen te bereiken zodat we samen het verschil kunnen maken.

PUBLIEKSVISIE

CASA bereikt al jaren een breed en divers publiek, dat afhankelijk van het onderwerp varieert. De kern bestaat uit professionele doelgroepen en betrokken bewoners. Deze trouwe achterban koesteren we, maar we hebben de ambitie om ons publiek en publieksbereik verder te vergroten. Speerpunten hierbij zijn diversiteit en publieksverjonging. We richten ons met name op jonge ruimtelijk ontwerpers en studenten van de regionale architectuur- en de ontwerppopleidingen van ArtEZ Arnhem (Academie voor Bouwkunst en Art & Design), Bouwkunde HAN (Hogeschool Arnhem Nijmegen), Van Hall Larenstein in Velp en de Universiteit Wageningen.

